

СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС ТА ІНСТИТУТ ВЛАСНОСТІ
КАГАНІВ І БЕКІВ У СУСПІЛЬСТВІ
ДАВНІХ ТЮРКІВ VI-VII СТ.

П.В. Сацький

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри політичної історії
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

Постановка проблеми. Перші тюркські державні утворення ми маємо змогу розглядати починаючи із VI ст., їх історію джерела розкривають саме починаючи із цього періоду. Перед нами вони відкривають ряд держав, зокрема, Тюркський каганат (552-603 рр.), Західнотюркський і Східнотюркський каганати. Ці держави охоплювали грандіозні простори Євразії, що засвідчує нам їх високу ефективність в управлінні внутрішніми соціальними процесами. Питання співвідношення власності й соціального статусу у давніх тюрків має надзвичайно вагоме значення у контексті відтворення структури основоположних інститутів державності на ранніх етапах її формування. У нас є достатньо матеріалів, які засвідчують, що тюркські володарі, які демонстрували і постійно доводили свою ефективність, мали майже не обмежене право володіння людськими ресурсами підвладних народів, а також право розпоряджатися їх власністю. Але залишається відкритим питання взаємообумовленості соціально-правового статусу володаря і розмірів його власності. У даному питанні ми маємо доволі уривчасту джерельну базу, але вона нам дає можливість здійснити чітку реконструкцію процесу здобуття соціального статусу і власності та взаємозв'язок тих соціально-правових інститутів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему соціальної і політичної структури суспільства давніх тюрків вивчали ряд дослідників-східнознавців, які в основу своїх досліджень брали самі різноманітні джерела. Зважаючи на малу інформативність писемних джерел вони активно використовували етнографічні і застосовували порівняльний аналіз соціального устрою давніх тюрків із соціально-політичною структурою тюркських народів більш пізнього часу, яку було висвітлено в джерелах сусідніх, державних народів. Найбільш вагомими дослідженнями соціально-політичного устрою давніх тюрків є роботи радянських дослідників А. Берштама [1], В. Бертольда [2], С. Малова [3], поряд із дореволюційними російськими, найбільш яскравим представником тієї школи тюркологів є В. Радлов [6]. Значним є внесок таких

дослідників сучасності як С. Кляшторного [7], Д. Васильєва [8], І. Кормушина [9]. Західна тюркологія також зробила значний внесок у вивчення соціально-політичного устрою раннях тюрків і тут слід відзначити кембриджську працю «Тюрки у світовій історії» [10]. Зрештою, важливими і цінними є праці дослідників соціально-політичної історії тюрків саме тюркського походження, зокрема, засновника такого напрямку в правовій науці як тюркське право Садрі Максуді Арсала [11].

Дослідники тюркського суспільства на ранньому етапі багато уваги приділяли аналізу соціальних відносин у ньому, витокам державної влади, навіть робили спробу реконструкції окремих інститутів давньотюркського суспільства. Не зважаючи на це, все ж таки відкритим залишається питання дослідження інституту власності еліти суспільства тюрків у VI-VII ст. Без його дослідження ми не можемо вважати реконструкцію системи соціальних відносин і державного устрою повною, оскільки саме від власності еліти залежить її здатність забезпечувати функціонування державно-правової системи суспільства. Найбільш характерним прикладом для нас є середньовічна Європа, в якій феодальне право володіння засобами виробництва визначило розвиток особливої цивілізаційної моделі на континенті, а феодал став коліскою особливої європейської цивілізаційної моделі. Так само і у давніх тюрків особливий режим власності і права володіння їх державної еліти на засоби виробництва визначав економічний базис формування особливої, тюркської номадичної цивілізаційної моделі, причому, не лише для тюркських народів, а і для тих, само які з ними співіснували поряд.

Мета статті полягає у дослідженні співвідношення правового статусу еліти давньотюркського суспільства, каганів і беків, та правового режиму власності, яка визначала їх статус і складала основу особливої тюркської моделі державності.

Основні результати дослідження. Насамперед нам варто визначитися із таким фундаментальним питанням як джерело влади в тюркських каганатах на ранньому етапі, оскільки питання гарантування власності й володіння дуже чітко пов'язані із владою кагана чи бека та її ефективністю. Отже, тюркські джерела й китайські засвідчують нам декілька джерел влади в тюркських державах. По-перше, це укладення династичного союзу із визнанням на міжнародній арені володарем. Тут для нас є характерний приклад, який описано Н. Бічуріним на матеріалах китайських хронік із становленням Тюркського каганату. Від тюркського кагана, який був підвладний кагану жужанів і перебував зі своїм племенем у горах Алтаю надійшла пропозиція жужанському каганові видати за нього заміж свою дочку. Жужанський каган відмовив і тюркський каган завдав жужанам поразки у війні й Тюркський каганат змінив у євразійських степах жужанський [12, с. 221]. Тобто, тут ми бачимо наступне джерело влади у давніх тюрків, військовий потенціал, яким володіє каган, котрий постає із його організаторських здібностей та власної рішучості. Адже, завдавши військової поразки каганові жужанів, тюркський каган продемонстрував і своїм підвладним і іншим володарям та народам, що він більш ефективний за кагана жужанів та має право його усунути. Дане джерело влади у

давніх тюрків є не звичним для нашого сприйняття, в якому вагому роль відіграє питання легітимності влади, але нам для його розуміння слід звернутися до проблеми відносин між владою і рядовими кочовиками, які реалізували себе соціально і політично в інституті сім'ї. Фактично, сім'я у давніх тюрків була ключовою господарською одиницею у давньотюркському суспільстві [13, с. 228] і на основі між сімейних відносин сформувалась община, із якої виникає народ, а далі і державність. Номади, як нам засвідчують дослідники номадизму як явища, а також дослідники саме історії давніх тюрків та фахівці з тюркського права, дуже неохоче готові були в усі віки втрачати свої суверенні права розпоряджатися своєю власністю, життям і робочою силою та продуктами праці й підкорятися державі та її інститутам, до того їх могли спонукати лише екстремальні умови [2, с. 22-23]. Такими екстремальними умовами була потреба у пасовищах, безпеці та доступі до ключових ресурсів. Крім того, вагому роль відігравав арбітражний розгляд конфліктів між племенами та окремими сім'ями із-за користування виробничими ресурсами, як-то пасовища та водопої. Така суспільна інституція як каганат і влада кагана або бекство на більш нижчому рівні мали забезпечувати арбітраж, на що нам вказує фрагмент із стели Кюль-Тегіна, в якому йдеться про прагнення тюркського кагана впорядкувати народ, поставивши над ним свого володаря, а також як згадується про початок міжусобиць у каганаті, коли влада кагана добровільно підпорядковувалась китайській владі [3, с. 36-37; 14, с. 17-18; 15, с. 65]. Останнє нам вказує, що тюркський каганат міг бути життєздатним державним організмом винятково за умови як джерелами влади кагана і всіх володарів по вертикалі були лише ті, які витікали із соціального середовища каганату, тобто із його дружини, сановників, підвладних народів, а у разі, як джерелом влади кагана в тюркській державі ставала легітимізація його влади іншим володарем, то державність розпадалась. Даний факт нам говорить, що влада кагана спиралась на традиції, які сформувалися за століття співіснування різних номадичних народів і політико-правове втручання інших державних утворень було згубним для номадичного каганату, оскільки було, фактично, привнесенням традицій, які були не сумісними із встановленими особливостями господарської діяльності номадів традиціями і звичаями та зведеними в ранг правового абсолюту досвідом і практикою застосування у міжнародних відносинах євразійського Степу. Тому із китайцями у політико-правову систему тюркського каганату було внесено розлад і її руйнацію, на що нам вказують давньотюркські джерела і Н. Бічурін на основі китайських матеріалів [12, с. 241]. Дане явище, внесення китайських політико-правових традицій в державний організм тюрків досліджували також історики тюркського права і витоки цивілізаційного конфлікту між китайською системою державного устрою та тюркською знаходили саме в унікальності тюркської культури [11, с. 203-205]. Отже, джерело влади, привнесене із-зовні, руйнувало державність тюрків.

Тому ми маємо розглянути наступне джерело влади тюркського кагана, визнання його влади над підкореними ним народами зі сторони інших народів. Тут для нас цінним є фрагмент зі стели Кюль-Тегіна, в якому вказується вшанування тюркського померлого кагана зі сторони китайців та інших народів і

держав, які не були йому підвладними [3, с. 36; 14, с. 17; 15, с. 65]. Тобто, ними визнавалась влада тюркського кагана над підвладними йому народами в обсязі, який був аналогічним обсягу влади тих володарів над їхніми народами. Підтвердженням того служить карбування даного факту на кам'яній стелі, увічнення його. Того визнання необхідно було досягати як дипломатичним так і військовим шляхами і кагани вели регулярні війни. Тюркські джерела нам дають приклади, коли влада каганів над різними племенами визнавалась навзаєм. У тому числі й за результатами війни, коли жодна сторона не змогла показати абсолютної переваги, або переможець не міг повністю контролювати переможеного. А тому тюркський каган просто визнавав над переможеним народом каганом більш зручну для себе політичну особистість і її рівний із його над тюрками соціально-правовий статус, так, про це нам говорить стела Кюль-Тегіна [3, с. 38; 14, с. 21; 15, с. 68].

Китайці ж також здійснювали визнання каганської влади і засвідчували те визнання згодою сплачувати відповідному каганові і не лише йому, а васальним йому володарям данини, про що нам свідчить фрагмент зі стели Кюль-Тегіна, в якому йдеться про те, що окремі представники тюрків пішли із Отюкенської черні ближче до кордонів китайської держави аби отримувати більше данини [3, с. 34; 14, с. 38-39; 15, с. 62]. Тобто, очевидним є факт сепаратних від політики кагана дій окремих володарів у племінному союзі. Китайці, звісно, сплату ними данини не розглядали як визнання влади номадичних каганів над собою, а лише прагнули їх мати за інституції, які давали можливість впорядковувати соціально-політичну ситуацію там, куди своїм інструментарієм не мала можливості поширити владу китайська імперія. Отже, маємо доволі яскраві приклади визнання влади тюркського кагана зі сторони як одне з джерел його влади над племінним союзом (Ельом).

Нарешті, звичне для раннього середньовіччя джерело влади кагана було його походження, успадкування статусу від свого батька або матері. Родо-племінні відносини у давніх тюрків нам детально розкриває дослідник соціальної історії номадів А. Берштам. Щоправда, окремі положення його дослідження викликають деякий сумнів, зокрема, про спадкування влади померлого кагана його молодшим сином [1, с. 106]. Н. Бічурін нам у своєму дослідженні подає на основі китайських хронік чіткі факти, що у давніх тюрків спадкування влади за правило відбувалося від батька до старшого сина, хоча часто, влада могла спадкуватися молодшим братом померлого кагана [3, с. 38; 14, с. 20; 15, с. 68]. Ці дані свідчать про спадкування каганської влади по вертикалі і в екстремальних умовах молодший брат кагана як такий, що знав справу управління у складних військових чи соціальних умовах міг бути обраний нарадою в орді [12, с. 233, 235], щоправда, нам не відомий порядок її скликання і склад, каганом. Як на повне порушення традицій Н. Бічурін вказує встановлення хана без виборів [12, с. 242] і, також, згадує про вибори хана народом [12, с. 239]. Стела Кюль-Тегіна нам говорить про традиційний перехід влади від старшого брата молодшому, а тоді до синів померлого кагана, тобто, старшого брата, оскільки у перекладах тексту стели йдеться про недотримання молодшими братами традицій, закладених старшими, а синами, традицій їх батьків

[3, с. 36; 14, с. 17; 15, с. 65]. Причому, мова йде саме про спадкування влади від старшого брата до молодшого, отже батьком вона передавалась саме старшому братові. І від старшого брата мала передаватися його синам. Зрештою, сам Кюль-Тегін, як випливає із тексту стели, присвяченої йому, був молодшим братом кагана і служив йому [3, с. 39; 14, с. 23; 15, с. 70].

А. Берштама на думку про спадкування влади від батька молодшим сином наштотувала номадична традиція, за якою господарство померлого батька мав спадкувати молодший син, оскільки старші відокремлювалися від батька, створюючи власне господарство, а молодший жив при батьках. Але у випадку із владою кагана нам слід звернути увагу, що господарство кагана було спрямоване на війну, причому перманентну, метою якої було здобуття і підтримка свого статусу. Відповідно, вся його власність і вся діяльність спрямовувалась на війну. Тому його спадкоємець отримував у спадщину адміністративний ресурс, дружину і повноваження вилучати ресурси для утримання тих усіх ресурсів та свого соціального і міжнародного статусу, а також особисте майно померлого, яке виражалось у табунах, шатрах тощо. Молодший брат міг ставати спадкоємцем тому, що як нам вказує стела Кюль-Тегіна, він був першим кандидатом на отримання влади над підкореним тюрками народом, причому, це була не завжди спадкова влада, а, здебільшого, тимчасове управління. Так, старший брат Кюль-Тегін, майбутній каган, ставився на управління окремими племінними союзами, але це мало характер кризового менеджменту, тимчасової адміністрації, вочевидь, допоки соціальна ситуація в тому племінному союзі не адаптувалася до умов його підлеглості тюркському каганові [3, с. 38; 14, с. 21; 15, с. 68]. Маємо також приклади спадкового управління підвладним народом родича тюркського кагана, зокрема, в тексті Кюль-Тегіна, який говорить про його родичів, що повставали проти свого кагана, будучи на чолі племінного союзу, зокрема, тюргешський каган [3, с. 38; 14, с. 21; 15, с. 68]. Отже, відгалуження від роду кагана відбувалося за принципом забезпечення ефективного адміністрування підвладних племен і відокремлення не лише синів кагана, а й інших родичів, відбувалось за потреби призначення адміністратора, але можливим було і переведення із посади володаря над підвладним народом у воєначальники, як було із Кюль-Тегіном. Тому родича кагана могло бути використано там де була потреба у наявних у нього здібностях. Крім того, слід зауважити, що власність кагана не мала абсолютного характеру, оскільки характер виробництва у господарстві кагана був цілковито інший як у рядового общинника-номада, який виробляв заради збагачення своєї родини, а каган прагнув до абсолютизації своєї влади, яку передавав у спадок. Тому каган виробляв у своєму господарстві те, що витрачав на ведення воєн. Відповідно, принцип спадкування майна кагана був цілковито інакший, як у рядового общинника і відокремлював він своїх синів заради того аби вони могли набувати адміністративного і військового досвіду та набувати необхідних ресурсів щоб сформувати власну дружину. Тому фрагмент із стели Кюль-Тегіна, в якому йдеться, що молодші брати не знали старших слід розуміти не як боротьбу за матеріальну спадщину кагана, а про дезінтеграцію племінного союзу, який будувався на родинно-союзницьких відносинах.

На прикладі спадкування померлого кагана ми можемо найбільш ясно відслідковувати співвідношення власності й соціального статусу. Стела Тоньюкука нам говорить, що племінний союз кагана, на етапі як він був шадом, тобто, ватажком загону дружини, не мав накопичених ресурсів та власності і харчувалися зайцями й оленями [4, с. 65]. Дані фрагменти для нас є важливі, оскільки вони вказують, що для тюркської держави мало велике значення накопичити багатства і, відповідно, для самого кагана, але заради того слід було пройти через боротьбу в умовах бідності і військової звитяги в екстремальних умовах. Відповідно, народ, який мав достатньо матеріальних ресурсів тюрками розцінювався як грізний противник у війні, оскільки стела Кюль-Тегіна вказує, оцінюючи противника тюрків, на чисельність ворожого народу і чисельність його табунів [4, с. 66]. Отже, каган зі своєю дружиною мав набути в ході воєн собі матеріальні ресурси. Але ті матеріальні ресурси вироблялися номадами-общинниками, а каган і його дружинники не виробляли тих ресурсів, а лише споживали їх для забезпечення своєї військової діяльності. Тому матеріальні ресурси каган міг отримати лише в результаті підкорення народів. Отже, набуття необхідних ресурсів каганом було обумовлено його успішністю як воїна й адміністратора. Будучи успішним управлінцем він еволюціонував від шادا до кагана. То ж, маємо зауважити, що статус шادا, згідно стели, присвяченій Тоньюкукові, був початковим на шляху до статусу кагана [4, с. 65], так само, у тексті стели Кюль-Тегіна ми бачимо, що каган, яким було цю стелу встановлено, також перш як стати каганом був шадом над одним із тюркських народів, поки місце кагана обіймав його дядько [3, с. 38; 14, с. 21; 15, с. 68].

Інакшою була ситуація зі співвідношенням влади бека і його власністю. Так, дослідник А. Берштам говорить, що соціально-правовий статус бека впливав із його матеріального становища [1, с. 110]. Безумовно, із ним не можна не погодитись, що матеріальне становище до певної міри визначало соціально-політичний статус особи, на що нам вказують окремі енісейські рунічні написи, в яких меморіантом, у тому числі і з бекським достоїнством, його власність присвячувалась каганові [9, с. 159], причому, метою даного присвячення було здобути собі гарантії власного як матеріального, так і соціально-правового статусу. Отже, власність кагана мала своїм джерелом його владу і повноваження, а власність бека могла мати й інше джерело, але вона потребувала гарантування зі сторони каганської влади. Характерно, що в меморіальних написах, присвячених ханам і їх родичам та вірним слугам не згадується їх особиста власність, а в написах, присвячених бекам вона абсолютизується. Зустрічаються також рунічні написи уйгурського походження, які присвячено буюрукам (приказним хана) і вони також абсолютизують власність меморіанта [5, с. 77]. У такій різниці вішення до власності слід вбачати причину в тому, що для кагана джерелом власності була його влада і, крім того, каган не мав іншого гарантування своєї власності як його адміністративні, військові та людські ресурси і запас легітимності.

Особливу соціальну категорію в тюркській державі на ранньому етапі становили буюруки і таркани. Джерела говорять що вони представники ханської адміністрації і, крім того, стела Кюль-Тегіна містить такий фрагмент

«...були не розумін хани і у них були нерозумні приказні (буюруки)» [3, с. 36; 14, с. 17-18; 15, с. 65]. Отже, буюруки і таркани тюркськими джерелами цілковито ототожнюються із ханом та його якостями. Ті категорії своїх службовців хан вербував із числа осіб від яких він мав підтримку на етапі становлення його влади. Так, стела, присвячена Тоньюкуку говорить нам, що Тоньюкук, маючи китайське виховання, став радником хана на етапі, коли той лише сформував свою дружину і боровся за своє ханське достоїнство. На стелі Тоньюкука описується шлях до успіху радника кагана, який було пройдено разом із шляхом кагана від становища шада дружини до кагана племінного союзу. Відповідно, буюруки і таркани отримували собі матеріальне і соціально-правове становище відповідно успіхові хана у розбудові ним племінного союзу. Тому і йдеться у стелі Кюль-Тегіна, що нерозумні приказні були нерозумними відповідно до нерозумності хана і, відповідно, вони, також як і хан, втрачали своє соціально-правове становище. То ж, тарканів і буюруків маємо розглядати як партнерів хана у процесі здобуття ним племінного союзу.

Висновки. Для нас тепер є очевидним, що всі джерела влади кагана над його племінним союзом, які впливають із доступних писемних матеріалів, формувалися завдяки фактору виявлення каганом ефективності у його діяльності над проблемою усунення політико-правового зовнішнього впливу на інституційні основи тюркської державності. Власне, метою політики тюркських каганів було вибудувати оптимальний устрій держави, за якого зовнішній вплив на її інституції був збалансований із внутрішнім традиційним устроєм. Традиційний устрій надавав каганові адміністративні й мобілізаційні можливості, а зовнішній вплив ресурси. Тому й важливе місце у розбудові племінного союзу для хана мала Отюкенська чернь, яка була достатньо віддаленою для забезпечення господарської самодостатності від китайського впливу. Отже, ми можемо припустити, що перехід під владу китайського імператора тюркського кагана робив його менш відповідальним перед підвладними йому народами, але більш господарськи самодостатнім, знімаючи із нього зобов'язання.

Оскільки джерелом каганської влади у давніх тюрків був не народ, то й каган не втручався у господарські процеси підвладного йому соціуму, але залишав за собою право використовувати їх результати в екстремальних умовах. Отже, бачимо в державності давніх тюрків співіснування деспотичної і самоврядної складових.

Таким чином, для кагана і призначених ним посадових осіб власність була набутою у результаті розбудови племінного союзу і прямо залежала від успішності тієї розбудови. Окрему категорію становили беки, власність яких обумовлювала їх соціально-правовий статус. Тому ми маємо можливість подальшої реконструкції системи відносин майнового характеру в суспільстві давніх тюрків та їх особливий моделі відносин майнового характеру, права власності і володіння та інших системо утворюючих суспільних інститутів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Берштам А.* Социально-экономический строй орхоно-енисейских тюрок VI-VIII. Восточно-тюркский каганат и кыркызы. – М.–Ленинград : Изд-во Академии наук СССР, 1946. – 208 с.
2. *Бартольд В.В.* Двенадцать лекций по истории турецких народов Средней Азии // Бартольд В. В. Сочинения – У 9 тт. – Т. 5: Работы по истории и филологии тюркских и монгольских народов. – М. : Изд-во «Наука», 1968. – 759 с. – С. 19-192.
3. Памятник в честь Кюль-Тегина // Малов С.Е. Памятники древнетюркской письменности. Тексты и исследования. – М.–Ленинград : Изд-во Академии наук СССР, 1951. – 452 с. – С. 17-55.
4. Памятник в честь Тоньюкука // Малов С.Е. Памятники древнетюркской письменности. Тексты и исследования. – М.–Ленинград : Изд-во Академии наук СССР, 1951. – 452 с. – С. 56-73.
5. Памятник из Суджи (Монголия) // Малов С. Е. Памятники древнетюркской письменности. Тексты и исследования. – М.–Ленинград : Изд-во Академии наук СССР, 1951. – 452 с. – С. 76-77.
6. *Радлов В.В.* Из Сибири: Страницы дневника / Пер. с нем. Цивиной К.Д., Чистовой Б.Е. – М. : Наука. Главная редакция восточной литературы, 1989. – 749 с.
7. *Кляшторный С.* Памятники древнетюркской письменности и этнокультурная история Центральной Азии. – С-Пб. : Наука, 2006. – 591 с.
8. *Васильев Д.Д.* Памятники тюркской рунической письменности азиатского ареала / Советская тюркология. – 1976. – № 1. – С.
9. *Кормушин И.В.* Тюркские енисейские эпитафии. Грамматика. Текстология. – М. : Наука, 2008. – 342 с.
10. *Carter Vaughn Findley.* The Turks in World history. – New-York: Oxford University Press, 2005. – 300 p.
11. *Садри Максуди Арсал.* Тюркская история и право. – Казань : Изд-во «Фэн», 2002. – 412 с.
12. *Бичурин Н.Я.* (Иакинф) Собрание сведений о народах, обитавших в Средней Азии в древние времена. – У 3 тт. – Т. 1. – М.–Ленинград : Изд-во Академии наук СССР, 1950. – 381 с.
13. *Хазанов А.М.* Кочевники и внешний мир. Изд. 3-е, доп. – Алматы : Дайк-Пресс, 2002. – 604 с.
14. *Радлов В.В., Мелиоранский П.М.* Сборник трудов орхонской экспедиции. IV: Древне-тюркские памятники в Кошо-Цайдам–С-Пб, 1897. – 33 с.
15. *Мелиоранский П.М.* Памятникъ въ честь Кюль-Тегина съ двумя таблицами надписей. – С-Петербургъ : Типографія Императорской Академіи наукъ, 1899. – 144 с.

Сацький П. В. Соціальний статус та інститут власності кагана і беків у суспільстві давніх тюрків у VI-VII ст.

У статті на основі матеріалів тюркської руничної писемності досліджується походження влади кагана і беків у тюркських державах VI-VII ст., її місце і роль у державотворчому процесі у давніх тюрків. Також досліджується проблема співвідношення соціального статусу і права власності на матеріальні ресурси еліти давньо-тюркського суспільства.

Ключові слова: влада кагана, беки, власність, право розпоряджатися.

Сацкий П. В. Социальный статус и институт собственности кагана и беков в обществе древних тюрков VI-VII вв.

В статье на основе тюркской рунической письменности исследуется происхождение власти кагана и беков в тюркских государствах VI-VII вв., ее место и роль в процессе государственного строительства у древних тюрков. Также исследуется проблема соотношения социального статуса и права собственности на материальные ресурсы элиты древнетюркского общества.

Ключевые слова: *власть кагана, беки, собственность, право распоряжаться.*

Satsky P. Social status and institute of property of Kagan and the Becks in the society of Turks in VI-VII centuries

In the article from based on material Turkic runic writing study the problem of the origin of government and power of Khan and Becks in Turks states in the early stages of states-building in VI-VII century. Also examines the relationship between political elite domination on Turkic ancient society and its ownership on material resources.

Keywords: *authority Khan, Becks, property, disposal.*

Стаття надійшла до редакції 05.06.2013.